

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه آموزشی زیوار

درس: عربی

تهیه و تدوین:

رضا طورانی

موضوع:

جمله ی فعلیه و جمله ی اسمیه

جمله ی فعلیه و جمله ی اسمیه

قواعد درس ۵ عربی دهم

مشترک بین تمام رشته ها

جمله‌ی فعلیه معمولاً با فعل شروع
می‌شود و از ارکان اصلی آن؛ فعل و فاعل
است.

و از آنجا که فاعل رکن اصلی جمله‌ی
فعلیه است به ۳ شکل در جمله نمایان می
شود.

اسم ظاهر: ذَهَبَ عَلَيَّ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

ضمير بارز: التلاميذُ ذَهَبُوا إِلَى الْمَدْرَسَةِ

ضمير مستتر: إِذْهَبَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

أَنْتَ مُسْتَتِرٌ

انواع

فاعل :

در اینجا لازم می دانم راجع به انواع ضمیرها در زبان عربی اشاره ای داشته باشم:

ضمیرها کلماتی هستند که جانشین اسم شده، به دو گروه منفصل و متصل تقسیم می شوند.

ضمیر منفصل به ضمیری گفته می شود که به صورت جدا در جمله می آید و ضمیر متصل به صورت چسبیده به کلمه ی دیگر.

مرفوع : هو - هما - هم - هي - هما - هنّ - أنتَ - أنتما - أنتم
- أنتِ - أنتما - أنتنّ - أنا - نحنُ

منفصل

منصوب : آياه - آياهما - آياهم - آياهَا - آياهما - آياهن - آياك -
آياكما - آياكم - آياكِ - آياكما - آياكن - آياي - آيانا

متصل به هر سه قسم کلمه:

ه - هما - هم - ها - هما - هن - ک - کما - کم - ک - کما - کن - ی - نا

اسم: هذا کتابه ← مضاف الیه و مجرور

فعل: رأيتہ ← مفعول به و منصوب

حرف: سلّمتُ علیہ ← مجرور به حرف

برای مثال:

متصل به فعل (مرفوع):

متصل

ماضی: فَعَلَ - فَعَلَا - فَعَلُوا - فَعَلْت - فَعَلْنَا - فَعَلْنَا - فَعَلْنَا - فَعَلْتُمْ - فَعَلْتُمْ

- فَعَلْت - فَعَلْتُمْ - فَعَلْتُن - فَعَلْتُ - فَعَلْنَا

مضارع: يَفْعَلُ - يَفْعَلَانِ - يَفْعَلُونَ - تَفْعَلُ - تَفْعَلَانِ - يَفْعَلْنَ - تَفْعَلُ - تَفْعَلَانِ

- تَفْعَلُونَ - تَفْعَلِينَ - تَفْعَلَانِ - تَفْعَلْنَ - اَفْعَلُ - نَفْعَلُ

در جمله های فعلیه در صورتی که فعل از
نوع متعدی باشد، مفعول^{۲۶} به نیز در جمله
وجود دارد.
مفعول^{۲۶} به به ۴ شکل در جمله ظاهر می
شود.

اسم ظاهر: خَلَقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ

ضمير متصل به فعل: إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

ضمير منفصل منصوب: إِيَّاكَ نَعْبُدُ

مفعول به،

به ۴

شکل در

جمله

ظاهر

می شود:

آنچه که در زبان فارسی آن را تحت عنوان متمم

می شناسیم در زبان عربی معادل مفعول است:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ

۱- ضمیر متصل به هر ۳ قسم کلمه هر گاه به فعلی بچسبد، نقش مفعول^{۲۶} به پیدا می کند حتی اگر آن فعل، لازم باشد : جاء کم ....

۲- مفعول^{۲۶} به نیاز به فعل ندارد بلکه می تواند به کمک یک اسم فاعل نیز بیاید : إني تارك فيكم الثقلين

۳- گاهی نیز مفعول^{۲۶} به یک جمله است. آنجا که پس از فعل هایی مثل؛ قال - سأل - ... می آید

۴- جمله ی فعلیه اگر با فعلی از صیغه های غایب شروع شود و فاعلش از نوع اسم ظاهر باشد، این فعل باید به صورت مفرد بیاید.

۵- برخی از فعل ها می توانند ۲ مفعول داشته باشند:

أَتَى (داد) - أَعْطَى (عطا کرد) - جَعَلَ (قرارداد) - رَزَقَ (روزی داد) - أَلْبَسَ (پوشاند) - وَهَبَ (بخشید) - زَادَ (افزود) - . . . .

جمله ای است که معمولاً با اسم شروع
می‌شود و ارکان اصلی آن؛ مبتدا و خبر
است.

اسم ابتدای جمله ی اسمیه را

« مبتدا »

گویند و پیامی را که معنای مبتدا را

کامل می کند

« خبر »

می نامند

مفرد ← المؤمنون صادقون
جملة { اسميه ← المؤمن كلامه صدق
فعليه ← المؤمن يصدق

انواع خبر

شبه جملة { جارو مجرور ← النجاح في الصدق
ظرف ← القلم عندى

گاهی اوقات خبر بر مبتدا مقدم می شود:

اگر مبتدا نکره باشد و خبر شبه جمله :
عندی قَلَمٌ / فيه شفاءٌ للنَّاسِ

نکته

✘ ۱- در جملات اسمیه هنگامی که خبر از نوع مفرد می باشد، اصل بر این است که مبتدا معرفه و خبر نکره باشد ولی اگر هم مبتدا و هم خبر، هر دو معرفه بودند، برای این که نقش مبتدا و خبر را با موصوف و صفت اشتباه نگیریم باید بین آن ها یک ضمیر بیاوریم که به آن « ضمیرِ فصل » یا « ضمیرِ عماد » گفته می شود. برای مثال:

✘	<u>النَّبِيُّ</u>	<u>المُعَلِّمُ</u>
✘	موصوف	صفت
	<u>النَّبِيُّ</u>	<u>هُوَ</u>
	مبتدا	ضمیر فصل
		<u>المُعَلِّمُ</u>
		خبر

نکته

✘ ۲- در جملات اسمیه هنگامی که خبر از نوع مفرد می باشد، اگر خبر کلمه ای مشتق بود باید از نظر جنس و عدد با مبتدای خود مطابقت داشته باشد ولی اگر جامد بود، تطابق در این زمینه بین مبتدا و خبر، ضروری نیست. مثال:

✘ الغيبة ^{هـ}حرام ^{هـ}:

✘ در اینجا چون خبر، جامد است نیازی به تطابق ندارد.

✘ الله ^{هـ}قادر ^{هـ}:

✘ چون خبر مشتق است نمی توان آن را به شکل مؤنث آورد.

نکته

۳- اگر بعد از اسم اشاره کلمه ای دارای « ال » بیاید؛

الف - آن کلمه، نقشی همانند صفت پیدا می کند و به همراه آن اسم اشاره، یک ترکیب می شود و دیگر جمله نیست. باید مراقب بود که اسم دارای «ال» پس از اسم اشاره را با خبر اشتباه نگیریم.

ب - ترجمه ی آن اسم اشاره به صورت مفرد خواهد بود

هؤلاء الطُّلابُ : این دانش آموزان

هؤلاء طُلَّابٌ : اینان دانش آموزانند

نکته

۴- در جمله های اسمیه در صورتی که خبر از نوع مفرد باشد (یعنی؛ خبر یک اسم باشد)، اگر آن خبر یک واژه ی نکره باشد معمولاً به صورت معرفه ترجمه می شود:

العلمُ كَنزٌ : دانش گنج است

فَرِيقُنَا فَائِزٌ : تیم ما برنده است

نکته

۵- باید توجه داشته باشیم که همیشه پس از اسم های موصول (الَّذِي / الَّتِي / مَنْ (به معنی؛ کسی که - آنکه) / ما (به معنی؛ چیزی که - آنچه) / ...) جمله ای می آید که آنرا «صله» گویند. صله هیچگاه خبر واقع نمی شود و هرگز نقشی نمی پذیرد:

✘ المعلمُ الَّذِي جَاءَ فِي مَدْرَسَتِنَا يَدْرِسُ جَيِّدًا

✘ الغَوَّاصُونَ الَّذِينَ ذَهَبُوا إِلَى أَعْمَاقِ الْمُحِيطِ لَيْلًا، شَاهَدُوا مِائَاتِ

الْمَصَابِيحِ الْمَلَوْنَةِ الَّتِي يَنْبَعثُ ضَوْؤُهَا مِنَ الْأَسْمَاكِ الْمُضِيئَةِ

✘ العَاقِلُ مَنْ وَعَظَّتْهُ التَّجَارِبُ

*عَيْنَ الصَّحِيحِ لِلْفَرَاغِ حَتَّى تُصْبِحَ جُمْلَةً كَامِلَةً: « تَلِكْ ..... »

الف - لَاعِبُونَ نَاجِحُونَ

ب - اللَّاعِبُونَ نَاجِحُونَ

ج - دَرَجَاتٌ عَالِيَةٌ

د - الدَرَجَاتُ العَالِيَةُ

*أَكْمَلُ الْفِرَاحِ بِمَا يَكُونُ خَيْرًا: «هذا ..... يغرّد فوق غصون الأشجار» (سراسرى هنر ٩٨)

الف - طيور

ب - الطير

ج - الطيور

د - طير

*عَيْنَ كَلِمَةِ «مَا» فِي مَحَلِّ الْمَبْتَدَأِ: (سراسرى هنر ٩٧ با كمى
تغيير)

الف - ما أَفْلَحَ مَنْ ظَلَمَ النَّاسَ أَبَدًا

ب - وَجَدْتُ مَا أُحِبُّهُ كَثِيرًا فِي مِصْحَابَتِكَ

ج - مَا فِي يَدِ اللَّهِ أَوْثَقُ مِمَّا فِي يَدِنَا

د - أَعْرِفُ صَدِيقِي عِنْدَ الشَّدَائِدِ بِمَا يُسَاعِدُنِي فِيهَا

*عَيْنُ الْخَيْرِ الْمَفْرَدُ لَا مُضَافًا وَ لَا مُوصُوفًا: (سراسری خارج از کشور ۹۶)

الف - اولئك العقلاء يبتعدون عن الباطل

ب - هؤلاء زميلاتنا في المدرسة

ج - اولئك المجتهدون موفقون جداً

د - هؤلاء أمهات فاضلات

*عَيْنُ الْخَبْرِ مِنْ نَوْعِ «الْجَارِ وَالْمَجْرُورِ»: (سراسرى رياضى ٩٢
با كمى تغييراً)

- الف - فى تلك الحديقة رائحة الأزهار كثيرة
ب - لكلِّ كاتب أسلوب خاصٌّ فى كتابة رسائله
ج - على كلِّ الطَّلَبَةِ الإهتمام بالدروس واجب
د - فى الصيفِ ملابسنا تُجفِّفُ بسرعةٍ بسبب حرارة الجوِّ

*عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي الْمَحَلِّ الْإِعْرَابِيِّ: (كانون فرهنگي آموزش ٩٦)

الف - الحسدُ يأكلُ الحسناتِ كما تأكلُ النارُ الحطبُ: الحسد =
مبتدا / النار = مبتدا

ب - ثمرةُ العلمِ إخلاصُ العملِ: ثمرة = فاعل / إخلاص = خبر

ج - جمالُ المرءِ فصاحةُ لسانه: جمال = مبتدا / فصاحة = خبر

د - لا يظلمُ ربُّك أحداً: ربُّ = مبتدا / أحداً = مفعول

*عَيْنِ اسم الفاعل يكون خيراً: (سراسرى عمومى انسانى ٩٩)

الف - بعد مدة قليلة أصبحت هذه الأشجار المثمرة جميلة
ب - إن المشاكل لا تستطيع أن تهزم الإنسان المتوكل على الله
ج - التلاميذ الذين يعملون بواجباتهم قادرون على أداء جميع أعمالهم

د - كان جماعة من المسافرين يشاهدون المناظر الجميلة من داخل القطار

*عَيْنَ كَلِمَةِ «مَا» مُضَافاً إِلَيْهِ (بِالنَّظَرِ إِلَى الْمَعْنَى): (سراسرى زبان
 (۹۹)

الف - أعظم ما فى الحياة أن يبقى العقلُ شاباً

ب - لمَ تقولُ ما ليسَ لك به علمٌ

ج - العلمُ ما ينفَعك و العقلُ ما يوصلك إليه

د - أنظر إلى السَّماء ليلاً حتى تُشاهد ما رأيته أنا

*عَيْن ما فيه الخبر من نوعيه (الإسم و الجملة): (سراسرى
تجرى ٩٩)

الف - دور الدلافين فى تمييز تجمع الأسماء أمر مهم للإنسان
ب - الدلافين عدوة لسمك القرش فحينما تراه تتجمع حوله و
تقتله

ج - هذه الحيوانات تحيرنا جداً فى أسلوب حياتها و كثرة جمالها
د - الدلفين حيوان ذكى و هو يحب الإنسان و مساعدته مهما
أمكن

تست

*عين الخبر موصوفاً:

الف - للبطّة غدة طبيعية بالقرب من ذنبها تحتوى زيتاً خاصاً تنشره على جسمها

ب - لسان القط سلاح طبي دائم لانه مملوء بغدد تفرز سائلاً مطهراً

ج - الزرافة لاتنام فى اليوم الواحد إلا أقل من ثلاثين دقيقة و على ثلاث

مراحل

د - للغراب صوت يحذر به بقية الحيوانات حتى تبتعد سريعاً عن منطقة

الخطر

*عَيْنِ الْمَبْتَدَأِ مِضَافًا:

الف - مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ حُسْنُ الْخَلْقِ وَ مِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ سُوءُ الْخَلْقِ

ب - أَنْتِ أَفْضَلُ مُعَلِّمَةٍ شَاهَدْتَهَا فِي حَيَاتِي. أَنْتِ غَيْرَتِ مَصِيرِي. أَنَا

الآنَ طَبِيبَةٌ

ج - لِي كُتُبٌ قِيَمَةٌ فِي مَجَالِ الْعُلُومِ الْإِنْسَانِيَّةِ وَ مَاقَرَاتُهَا إِلَّا ثَمَانِيَةٌ مِنْهَا

د - هُوَ لِإِنَّ النَّاسَ فِي مَسِيرِهِمْ نَحْوَ أَهْدَافِهِمْ يَبْحَثُونَ عَنْ فِرْدٍ لِيَجْعَلُوهُ

أَسْوَةً لِنَفْسِهِمْ

*عَيْنٌ ضَمِيرٌ «نَا» مَفْعُولًا بِهِ:

الف - كَتَبْنَا بِهَمَّةٍ أَصْدِقَائِنَا الْفَاضِلِينَ رَسَائِلَ عَدِيدَةً فِي الْعُلُومِ
الْإِجْتِمَاعِيَّةِ

ب - لَا حِيلَةَ لَنَا إِلَّا أَنْ نَحْمِلَ نَحْنُ تِلْكَ الْحَقَائِبَ الثَّقِيلَةَ عَلَى
أَكْتافِنَا

ج - دَلَّتْنَا هَذِهِ الْحَيَوَانَاتُ عَلَى الْخَوَاصِّ الطَّيِّبَةِ لِكَثِيرٍ مِنَ النَّبَاتَاتِ
الْبَرِيَّةِ وَغَيْرِهَا

د - بَعْدَ أَنْ وَصَلْنَا إِلَى قَرِيَّتِنَا إِسْتَرَحْنَا قَلِيلًا ثُمَّ ذَهَبْنَا إِلَى الْمَزْرَعَةِ
لِجَمْعِ الْمَحَاصِيلِ